

Christine Jeangey

Dykasteria ds. Integralnego Rozwoju Człowieka, Watykan

*Prawa człowieka a wielostronna dyplomacja.
Perspektywa Dykasterii ds. Integralnego
Rozwoju Człowieka w zakresie prawa
do życia*

**Human Rights and Multilateral Diplomacy. A perspective of the Dicastery
for Promoting Integral Human Development on the Right to Life**

Abstrakt: W artykule autorka opisuje wkład i działania Papieskiej Dykasterii ds. Integralnego Rozwoju Człowieka. Stolica Apostolska jako podmiot prawa międzynarodowego bierze udział w wielostronnych negocjacjach, zwłaszcza w organizacjach międzynarodowych takich jak Organizacja Narodów Zjednoczonych podejmując konkretny wysiłek na rzecz promowania prawa do życia, które dzisiaj jest często negowane lub wręcz zwalczane jako ograniczenie innych (fałszywych) praw uznanych za nowe prawa człowieka.

Słowa kluczowe: godność człowieka, integralny rozwój, prawa człowieka, prawo do życia

Abstract: The article describes the contribution and activities of the Pontifical Department for the Promotion of integral human development. The Holy See as a subject of international law participates in multilateral negotiations, especially in international organizations such as the United Nations, making a concrete effort to promote the right to life, which today is often denied or even combated as a limitation of other (false) rights recognized as new human rights.

Keywords: human dignity, human rights, integral development, right to life

Wprowadzenie

To dla mnie zaszczyt uczestniczyć w Międzynarodowej Konferencji Praw Człowieka: Ocena i Kierunek Przyszłości (Warszawa 2018). Chciałabym serdecznie podziękować wszystkim organizatorom – a szczególnie ks. Piotrowi

Mazurkiewiczowi – za miłe zaproszenie i hojną gościnność. Muszę przyznać, że to szczególne uczucie być tutaj w ojczyźnie świętego Jana Pawła II i przemawiać do was na tym ważnym uniwersytecie poświęconym Kardynałowi Stefanowi Wyszyńskiemu, którego pamięć – pamięć obojga! – jest dla mnie bardzo inspirująca, jako chrześcijanina i pracownika zajmującego się dziedziną praw człowieka.

Z radością przynoszę wam modlitewne pozdrowienia Jego Eminencji Kardynała Petera Turksona, prefekta Dykasterii ds. Integralnego Rozwoju Człowieka, ustanowionej niedawno przez papieża Franciszka, jako sposób wyrażenia troski Stolicy Apostolskiej o kwestie sprawiedliwości i pokoju, w tym promocji i obrony godności i praw człowieka oraz wyrazić troskę Eminencji Kardynała Petera Turksona o tych, których godność jest zagrożona¹.

Dziś, kiedy obchodzimy 70. rocznicę ogłoszenia Deklaracji Praw Człowieka (UDHR), wiele nadziei pozostaje niespełnionych, a stare i nowe rany podważają ludzką godność we współczesnych społeczeństwach na całym świecie. Myślę o wielu atakach na samo prawo do życia i na rodzinę; myślę też o powszechnym ubóstwie i braku edukacji i zatrudnienia, współczesnych formach niewolnictwa, w tym pracy dzieci i o handlu ludźmi, prześladowaniach mniejszości religijnych oraz o poważnym naruszaniu podstawowych praw człowieka w tragicznym kontekście konfliktów zbrojnych.

Ponadto, mimo tego, że Konferencja ta obchodzi 25. rocznicę ratyfikacji Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przez Rzeczpospolitą Polską, musimy uznać, że pomimo wielkich postępów osiągniętych dzięki ustanowieniu Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, niektóre braki utrzymują się nie tylko na poziomie wdrażania, ale także w odniesieniu do samego zrozumienia praw człowieka i podstawowych wolności na terytorium Rady Europy i poza nią.

Prawdą jest również, że w ciągu tych 70 lat prawa człowieka stały się ważnym filarem wielostronnej dyplomacji, a szereg traktatów mających na celu zapewnienie ich uznania, szacunku, ochrony i promocji zostało wynegocjowanych, przyjętych i obecnie obowiązuje.

¹ Niniejszy artykuł miał być wkładem Dykasterii na rzecz promowania integralnego rozwoju człowieka w Międzynarodową Konferencję Praw Człowieka: Ocena i Kierunek Przyszłości, która odbyła się w Warszawie w dniach 2–4 lipca 2018 r. z okazji 70. rocznicy powstania Deklaracji Praw Człowieka [Statut Dykasterii w sprawie wspierania integralnego rozwoju człowieka, art. 1 ust. 1 i 3].

Nawet jeśli, jak już powiedziałam, potrzeba wciąż wiele pracy, aby ludzie przełożyli te normy na rzeczywistość i pomimo pewnych sprzeczności, które charakteryzują dzisiejsze rozumienie praw człowieka, możemy rozważyć to zaangażowanie, z jego blaskami i cieniami, jako znak nadziei dla cierpiącej ludzkości. Przyjrzyjmy się zatem roli Stolicy Apostolskiej w tym kontekście.

Stolica Apostolska i dyplomacja wielostronna

Warto przypomnieć, że w tych latach Stolica Apostolska, jako przedmiot międzynarodowego prawa publicznego, nieustannie przyczyniała się do tego wspólnego wysiłku. Jako państwo członkowskie lub państwo-observator wielu organizacji międzynarodowych uczestniczyła w negocjacjach, a nawet podpisała i ratyfikowała kilka konwencji, w szczególności w sprawie eliminacji dyskryminacji rasowej², zniesienia tortur³ oraz ochrony praw dziecka⁴.

Powody, dla których Stolica Apostolska, biorąc pod uwagę jej szczególny charakter, decyduje się na przestrzeganie międzynarodowego porozumienia w sprawie praw człowieka, są różnorodne. Deklaracje towarzyszące instrumentom ratyfikacyjnym sugerują, że ogólnie wybór ten należy rozumieć jako sposób na moralne wsparcie i oferowanie współpracy społeczności międzynarodowej, w celu przyczynienia się do ochrony i promowania godności i praw człowieka [Stolica Apostolska 2002].

Jest to oczywiście możliwe, o ile prawo pozytywne odzwierciedla i odpowiednio kodyfikuje zasady prawa naturalnego. W rzeczywistości, uczestnicząc w wielostronnych negocjacjach między państwami, Stolica Apostolska nie zamierza w żaden sposób rezygnować ze swojej szczególnej misji w rodzinie Narodów, która ma charakter religijny i moralny [Stolica Apostolska 1990]. Działalność dyplomatyczna Stolicy Apostolskiej ma działać w służbie człowiekowi i jego integralnemu

² Stolica Apostolska jest stroną Międzynarodowej konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej (ICERD), która została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 21 grudnia 1965 r. i ratyfikowana przez Stolicę Apostolską 1 maja 1969 r.

³ Stolica Apostolska przystąpiła do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karanía (przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 10 grudnia 1984 r.) w dniu 26 czerwca 2002 r.

⁴ Stolica Apostolska ratyfikowała: Konwencję praw dziecka (przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 20 listopada 1989 r.). W dniu 20 kwietnia 1990 r.; Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne (przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 25 maja 2000 r.) w dniu 24 października 2001 r.; Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie sprzedaży dzieci, prostytucji dziecięcej i pornografii dziecięcej (przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 25 maja 2000 r.) w dniu 24 października 2001 r.

rozwojowi. Jej celem jest promowanie sprawiedliwości, pokoju i solidarności bez granic.

W szczególnym kontekście negocjacji dotyczących praw człowieka, które głęboko cierpią z powodu nadmiernego upolitycznienia, podwójnego standardu, a także kontrowersyjnych interpretacji, Stolica Apostolska stara się wprowadzić do dyskusji względy etyczne oparte na równej godności i wartości każdej osoby ludzkiej. Pośród dyskusji, które czasem przekładają się na swoistą konkurencję między sprzecznymi interesami gospodarczymi lub politycznymi, głos Stolicy Apostolskiej pragnie przedstawiać prośby o wspólne dobro ludzkości, w świetle społecznego nauczania Kościoła.

Jak dobrze wiadomo, według Kościoła katolickiego, korzenie praw człowieka można znaleźć we wrodzonej przez Boga godności, która należy do każdego, jako stworzonego na obraz i podobieństwo Boga, niezależnie od rasy, narodu, płci, pochodzenia, kultury lub klasy [Papieska Rada Iustitia et Pax 2005: 144]. W konsekwencji, według Kościoła katolickiego, ostatecznym źródłem praw człowieka jest sam człowiek, a także Bóg – jego Stwórca [tamże: 153].

Oznacza to, że prawa człowieka nie są przyznawane ludziom przez władze państwowe. Przeciwnie, państwa muszą uznać takie prawa, do których każda osoba jest w naturalny sposób uprawniona. Oznacza to również, że władze państwowe nie mogą swobodnie rozporządzać prawami człowieka, ale muszą je zrozumieć i stosować zgodnie z prawem naturalnym.

Pragnę tutaj podkreślić, że odniesienie do godności ludzkiej nie jest roszczeniem „wyznaniowym” Kościoła katolickiego ani Stolicy Apostolskiej. Jest również uznawane przez społeczność międzynarodową w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, a także we wszystkich umowach międzynarodowych w tej dziedzinie.

Jak wiadomo, preambuła Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka potwierdza, że „uznanie przyrodzonej godności oraz równych i niezbywalnych praw wszystkich członków rodziny ludzkiej stanowi fundament wolności, sprawiedliwości i pokoju na świecie”.

Ale jest jeszcze inne odniesienie, które zwykle lubię cytować w tym kontekście. Zgodnie z międzynarodowymi paktami praw obywatelskich i politycznych z 1966 r. oraz prawami gospodarczymi, społecznymi i kulturalnymi, których

wspólna preambuła wyraźnie uznaje, że „równe i niezbywalne prawa wszystkich członków rodziny ludzkiej (...) wynikają z nieodłącznej godności człowieka”. Myślę, że niestety te odniesienia są zbyt często zapominane, gdy koncepcja godności ludzkiej – która nie jest zdefiniowana w prawie międzynarodowym – jest źle interpretowana i niewłaściwie wykorzystywana.

Udział w negocjacjach wielostronnych oznacza również, że Stolica Apostolska przypomina temu fundamentalnemu filarowi międzynarodowego prawa dotyczącego praw człowieka i dzieli się swą refleksją, aby przyczynić się do spójnego zrozumienia, kodyfikacji i wdrażania praw człowieka. Ponieważ ze względu na ograniczenia czasowe nie jest możliwe szczegółowe przeanalizowanie ważnej pracy wykonanej przez przedstawicieli Stolicy Apostolskiej, pozwólcie, że krótko podzielę się przemyśleniami na temat kompleksowego zrozumienia prawa do życia.

Prawo do życia w nauczaniu społecznym Kościoła: wszechstronne zrozumienie

Niestety w negocjacjach wielostronnych to prawo, które w opinii Stolicy Apostolskiej należy uznać za pierwsze prawo człowieka, w tym sensie, że jest to warunek wstępny wykonywania wszystkich innych praw człowieka [tamże: 155; 553], jest często błędnie interpretowany w punkcie, w którym rażąco naruszenia prawa do życia są rzekomo same w sobie prawami do bycia uznanym i promowanym.

Według Kościoła katolickiego życie jest przede wszystkim darem Boga: „Życie ludzkie jest święte, ponieważ od samego początku wiąże się z twórczym działaniem Boga i pozostaje na zawsze w szczególnej relacji ze Stwórcą, który jest jego jedynym celem. Tylko Bóg jest Panem życia od jego początku do końca: w żadnym wypadku nikt nie może domagać się prawa do bezpośredniego zniszczenia niewinnej istoty ludzkiej” [Kongregacja Nauki Wiary 1987: 5; 1992: 2367].

Zgodnie z tym rozumowaniem prawo do życia ma zastosowanie na każdym etapie egzystencji, a zatem należy do wszystkich ludzi, od poczęcia do naturalnej śmierci, niezależnie od fizycznych i psychicznych warunków, jakie osoba ludzka może mieć od chwili poczęcia.

Powiedziałam od poczęcia do naturalnej śmierci. Nie w momencie poczęcia, narodzin i śmierci. Oznacza to, że zgodnie z społeczną doktryną Kościoła, życie musi być chronione przez władze państwowe od poczęcia do naturalnej śmierci i pomiędzy tymi dwoma momentami. W rzeczywistości, jak stwierdził święty Jan

XXIII [1963: 11] w encyklice *Pacem in terris*, prawo do życia jest nierozzerwalnie związane z prawem do środków niezbędnych do prowadzenia godnego życia.

To prowadzi nas do tak zwanych praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, wśród których pragnę przypomnieć szczególną wagę prawa do jedzenia, czystej i pitnej wody, odpowiedniego schronienia, dobrej edukacji, godnej pracy, niezbędnych usług socjalnych i oczywiście opiekę medyczną.

Są to wszystkie kwestie, które są omawiane na spotkaniach wielostronnych w ramach działalności kilku organizacji międzynarodowych, zwłaszcza na szczelbłu ONZ. Stolica Apostolska aktywnie uczestniczy w tych negocjacjach, aby wnieść własny wkład w to, aby życie było szanowane i chronione od samego początku do jego naturalnego końca, a jednocześnie aby godność każdego człowieka była w pełni ceniona przez całe jego życie.

Prawo do życia

Dzięki tej soczewce możemy lepiej zrozumieć wysiłki Stolicy Apostolskiej, aby wyrazić absolutne odrzucenie jakiegokolwiek języka, który mógłby legitymizować dokonaną aborcję i eutanazję lub który mógłby ograniczyć godność ludzką tylko do niektórych aspektów jego osobowości, na przykład języka odnoszącego się do tak zwanej tożsamości seksualnej lub płciowej, która pośrednio zaprzecza wielu wymiarom, które tworzą tożsamość jednej osoby i mają jej ogromną wartość. Na szczęście Stolica Apostolska nie jest osamotniona w tym przedsięwzięciu, ponieważ wiele państw, pomimo różnorodnych nacisków międzynarodowych, nadal broni życia nienarodzonych i odrzuca ideologię płci w ustawodawstwie krajowym, czasem nawet na poziomie konstytucyjnym.

W tym kontekście warto zauważyć, że Stolica Apostolska uważa, że sprzeczne jest promowanie praw człowieka, zarówno obywatelskich, politycznych, ekonomicznych, jak i społecznych, zaprzeczając jednocześnie temu, co uważa za pierwsze prawo człowieka, jakim jest prawo do życia.

Jest to jeden z kluczowych aspektów, na przykład Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, która ma na celu ochronę osób niepełnosprawnych przed dyskryminacją, ale w niektórych jej postanowieniach można ją interpretować jako pozostawiająca miejsce na przepisy, w których wada płodowa jest warunkiem wstępnym oferowania lub stosowania aborcji, w przeciwieństwie do prawa do życia, które jednak jest (ponownie) potwierdzone w tym samym

porozumieniu. W rzeczywistości w artykule 10 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych „Państwa-Strony potwierdzają, że każdy człowiek ma nieodłączne prawo do życia i podejmują wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia jego skutecznego wykorzystania przez osoby niepełnosprawne na równi z innymi”. Jednak artykuł 25 tej samej umowy, dotyczący prawa do zdrowia, zawiera odniesienie do kontrowersyjnej koncepcji „zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego”, która w niektórych krajach obejmuje aborcję, która jest oferowana lub stosowana w przypadku wady płodu. W związku z tym Stolica Apostolska uznała się za niezdolną do podpisania konwencji. Jak stwierdził szef delegacji Stolicy Apostolskiej: „Z pewnością tragiczne jest to, że wszędzie tam, gdzie wada płodowa jest warunkiem wstępnym oferowania lub stosowania aborcji, ta sama konwencja została stworzona w celu ochrony osób niepełnosprawnych przed wszelką dyskryminacją, podczas gdy ich prawa mogą być wykorzystane do odmowy bardzo podstawowego prawa do życia nienarodzonych osób niepełnosprawnych” [Migliore 2006].

Absolutne odrzucenie aborcji przez Stolicę Apostolską nie oznacza, że nie jest ona świadoma wielu wyzwań, z którymi kobiety czasami muszą się mierzyć, nosząc życie w swoich łonach, czy to psychologicznych, fizycznych czy społeczno-ekonomicznych. Nie zapominajmy w tym kontekście, że papież Franciszek wzywa do większego zaangażowania „w celu odpowiedniego towarzyszenia kobietom w bardzo trudnych sytuacjach, w których aborcja wydaje się szybkim rozwiązaniem ich głębokiej udręki, zwłaszcza gdy życie w nich powstające jest wynikiem gwałtu lub sytuacji skrajnego ubóstwa” [Franciszek 2013: 213, 3].

Szczególną uwagę należy zatem poświęcić matce, w której łonie rośnie dziecko, zapewniając jej wszelkie możliwe wsparcie na poziomie ekonomicznym, społecznym i kulturowym. Moim zdaniem obejmuje to zapewnienie matce odpowiednich warunków pracy, umożliwiających właściwą równowagę między jej obowiązkami społecznymi i zawodowymi a jej niezastąpioną rolą w rodzinie, zwłaszcza w zakresie edukacji dzieci, w tym wartości moralnych i religijnych.

Powinniśmy również dodać, że dla Stolicy Apostolskiej ochrona życia oznacza obronę naturalnej rodziny, opartej na małżeństwie mężczyzny i kobiety, która jest wyjątkowym miejscem, w którym można witać życie, dbać o niego z miłością, a także najlepszym środowiskiem dla dzieci do rozkwitu i poznania wartości współczucia, cierpliwości i braterstwa.

Problem kary śmierci

Przechodząc do tematu końca życia, oprócz odrzucenia każdej formy eutanazji [Sobór Watykański II 1965: 27; Jan Paweł II 1993: 80; 1995: 7-28], Stolica Apostolska wzywa do usprawnienia badań nad godnym życiem do samego końca, w tym poprzez rozwój opieki paliatywnej i odpowiedniego wsparcia dla rodzin towarzyszących chorym krewnym.

Jednocześnie ochrona życia aż do naturalnej śmierci oznacza zachęcanie społeczności międzynarodowej do wysiłków na rzecz zniesienia kary śmierci, a także poprzez podnoszenie świadomości na temat nieludzkości kary śmierci.

W tym kontekście należy przypomnieć decyzję papieża Franciszka o częściowej modyfikacji Katechizmu Kościoła Katolickiego poprzez wprowadzenie nowej rewizji numeru 2267 dotyczącej kary śmierci [Ladaria 2018]. Nowa wersja tego akapitu brzmi następująco:

„Odwołanie się do kary śmierci ze strony uprawnionego autorytetu, po uczciwym procesie, było długo uważane za właściwą odpowiedź na wagę niektórych przestępstw i akceptowalny, aczkolwiek skrajny, sposób ochrony dobra wspólnego. Dziś jednak rośnie świadomość, że godność osoby nie zostaje utracona nawet po popełnieniu bardzo poważnych przestępstw. Ponadto pojawiło się nowe rozumienie znaczenia sankcji karnych nakładanych przez państwo. Wreszcie, opracowano bardziej skuteczne systemy zatrzymań, które zapewniają odpowiednią ochronę obywateli, ale jednocześnie nie pozbawiają ostatecznie winnych możliwości odkupienia. W związku z tym Kościół naucza w świetle Ewangelii, że „kara śmierci jest niedopuszczalna, ponieważ stanowi atak na nienaruszalność i godność osoby” i z determinacją dąży do jej zniesienia na całym świecie”.

Ważne jest, aby zauważyć, że ta decyzja Najwyższej Głowy Kościoła pozostaje w ciągłości z poprzednim Magisterium, przynosząc jednocześnie spójny rozwój doktryny katolickiej. Nowy tekst, podążając śladami nauczania Jana Pawła II w encyklice *Evangelium vitae*, potwierdza, że zakończenie życia mordercy jako kara za przestępstwo jest niedopuszczalne, ponieważ narusza godność osoby, godność, której nie stracił nawet po popełnieniu najpoważniejszych przestępstw. Ponadto w postsynodalnej adhortacji apostolskiej *„Africae munus”* papież Benedykt XVI przypomniał: „aby uwaga przywódców społeczeństwa skierowana była na

potrzebę dołożenia wszelkich starań w celu zniesienia kary śmierci” [Benedykt XVI 2011: 83].

Inne implikacje prawa do godnego życia: prawo do zdrowia i wolności wyznania

Uznanie i promowanie prawa do godnego życia przez cały okres ludzkiej egzystencji ma także inne implikacje dla Stolicy Apostolskiej. Wyjaśnia na przykład liczne interwencje mające na celu zachęcenie ONZ do podjęcia konkretnych kroków w celu wyeliminowania ubóstwa, zapewnienia wysokiej jakości edukacji wszystkim bez dyskryminacji oraz stworzenia możliwości godnej pracy dla wszystkich. Skupia także swoje wysiłki na rzecz wyeliminowania współczesnego niewolnictwa, w tym pracy dzieci i handlu ludźmi, co doprowadziło na przykład do włączenia tego pytania do celów zrównoważonego rozwoju ONZ (cel 8.7) – co stanowi jeden ze szczególnych wkładów Stolicy Apostolskiej do procesu negocjacji⁵. Stosuje nieustanne apele do stron walczących o złożenie broni i przezwyciężenie konfliktów poprzez dialog, negocjacje polityczne i wzajemne przebaczenie; lub rządów i pracowników służby zdrowia o zapewnienie świadczenia usług zdrowotnych z pełnym poszanowaniem godności ludzkiej. Ostatni punkt chciałabym jeszcze doprecyzować.

Jeżeli prawo do zdrowia jest, jak widzieliśmy wcześniej, następstwem prawa do życia, wówczas usług opieki zdrowotnej nigdy nie można uznawać za pewnik i nigdy nie należy działać wbrew temu prawu, ani wbrew godności ludzkiej. Zasada ta wydaje się szczególnie istotna, jeśli chodzi o tak zwane „zdrowie i prawa seksualne i reprodukcyjne”, które zdaniem Stolicy Apostolskiej odzwierciedlają „indywidualistyczne rozumienie seksualności, które nie zwraca należytej uwagi na wzajemną miłość i podejmowanie decyzji charakteryzujących związek małżeński” [Stolica Apostolska 1994]. W odniesieniu do niefortunnych wyrażen „zdrowie seksualne”, „prawa seksualne”, „zdrowie reprodukcyjne” i „prawa reprodukcyjne”, które są często używane w instrumentach międzynarodowego prawa miękkiego, Stolica Apostolska regularnie zapewnia w swoich oficjalnych deklaracjach, że mają to robić odnosząc się do „całościowej koncepcji zdrowia, która obejmuje na swój sposób osobę w całej jej osobowości, umysłu i ciała, i która sprzyja osiągnięciu osobistej dojrzałości w seksualności we wzajemnej miłości oraz przez podejmowanie decyzji, które charakteryzują związek małżeński zgodnie z normami moralnymi” [tamże].

⁵ W sprawie wkładu Stolicy Apostolskiej w proces negocjacji, który doprowadził do przyjęcia Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju do 2030 roku: zobacz: Dykasteria ds. Integralnego Rozwoju Człowieka 2017.

Przydatne może być sprecyzowanie, że użycie takich terminów jak *reprodukcja* i *reprodukcyjny* wydaje się problematyczne, ponieważ ukrywa transcendentálny wymiar ludzkiej prokreacji. Słowo *prokreacja* powinno być preferowane, ponieważ odzwierciedla udział pary w Bożym dziele stworzenia [Papieska Rada Iustitia et Pax 2005: 232].

Ponadto Stolica Apostolska wielokrotnie prosiła państwa i organizacje międzynarodowe o unikanie nacisków na inne państwa i narzucanie, poprzez międzynarodowe programy rozwoju lub pomoc gospodarczą i humanitarną, polityk podważających etyczne i kulturowe podstawy społeczeństwa⁶. Rządy krajowe powinny następnie zapewnić, aby publiczne i prywatne podmioty świadczące opiekę zdrowotną przestrzegały protokołów etycznych i medycznych zgodnie z wartościami zainteresowanych narodów i kultur.

Wracając do szerokiego zrozumienia prawa do życia, chciałabym szybko dotknąć tych krótkich refleksji. Wcześniej mówiłam o osobie ludzkiej w całości jej osobowości, to znaczy jako jedności ciała i duszy. To przypomina nam, że do godnego życia mężczyźni i kobiety potrzebują nie tylko dóbr materialnych i usług. Potrzebują także wolności, by być otwartym na transcendencję prawa, by spojrzeć w nieskończoność i szukać prawdy bez ograniczeń. A to prowadzi nas do kwestii wolności wyznania, której obrona jest, cytując słowa św. Jana Pawła II, „papierkiem lakmusowy do badania poszanowania wszystkich innych praw człowieka [Jan Paweł II 2003].

Oczywiście Stolica Apostolska przywiązuje szczególną wagę do ochrony i promowania tej podstawowej wolności, ponieważ możemy wyciągnąć wnioski z wielu interwencji mających na celu zagwarantowanie, że religia nie ogranicza się do sfery prywatnej jednostki, ale że jest również przyznawana odpowiednia rola w przestrzeni publicznej. Jednocześnie Stolica Apostolska z wielokrotnia swoje wysiłki, aby prawo do sprzeciwu sumienia było chronione w możliwie najszerszym zakresie i odpowiednio promowane. Ponadto nieustannie opowiada się za

⁶ Według Kompendium nauki społecznej Kościoła „Wszystkie programy pomocy ekonomicznej mające na celu finansowanie kampanii sterylizacji i antykoncepcji, a także podporządkowanie pomocy ekonomicznej takim kampaniom, należy moralnie potępić jako obrazę godności osoby i rodziny. Odpowiedzi na pytania związane ze wzrostem liczby ludności należy szukać jednocześnie z poszanowaniem zarówno moralności seksualnej, jak i etyki społecznej, promując większą sprawiedliwość i autentyczną solidarność, tak aby godność została nadana życiu w każdych okolicznościach, poczynając od warunków ekonomicznych, społecznych i kulturowych” [Papieska Rada Iustitia et Pax 2005: 234].

ochroną mniejszości religijnych, w tym oczywiście chrześcijan, przed prześladowaniami i różnorodnymi formami nietolerancji w Europie, na Bliskim Wschodzie i w innych miejscach.

Wniosek

Poprzez te krótkie refleksje starałam się podkreślić pewne implikacje ochrony prawa do życia w perspektywie Dykasterii ds. Promowania Integralnego Rozwoju Człowieka. Jest to wizja oparta na holistycznym zrozumieniu osoby ludzkiej, ciała i duszy, stworzonych na obraz i podobieństwo Boga. Ma na celu promowanie rozwoju, który jest nie tylko zrównoważony, ale także integralny. Zwykle mówimy o „rozwoju każdego człowieka i całego człowieka” [Paweł VI 1967: 14] w tym sensie, że dotyczy wszystkich wymiarów osoby ludzkiej, materialnej, kulturowej i duchowej.

W tej perspektywie, aby przełożyć te kilka refleksji na bardziej świeckie terminy, przypomnę kolejną ważną rocznicę, która przypada w tym roku: 25. rocznicę deklaracji wiedeńskiej i programu działań przyjętych przez Światową Konferencję Praw Człowieka w dniu 25 czerwca 1993 r.

Moim zdaniem ta deklaracja ma szczególne znaczenie z trzech głównych powodów.

Po pierwsze, ponieważ potwierdza uniwersalność praw człowieka w szerszym zakresie. W rzeczywistości deklaracja ta została przyjęta podczas światowej konferencji złożonej z 171 delegacji – w porównaniu z 58, które stanowiły Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Paryżu 10 grudnia 1948 r. – i przy udziale wielu przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego. Poprzez deklarację wiedeńską państwa, które przystąpiły do niepodległości po przyjęciu Konwencji Praw Człowieka, potwierdzają uznanie powszechności praw człowieka.

Po drugie, ponieważ Konferencja Wiedeńska wyraźnie uznaje i potwierdza, że „wszystkie prawa człowieka wywodzą się z godności i są godne z naturą osoby ludzkiej oraz że osoba ta jest centralnym przedmiotem praw człowieka i podstawowych wolności”. W tym zdaniu możemy znaleźć jeden ze szczególnych wkładów Stolicy Apostolskiej w dyskusje podczas Światowej Konferencji.

Po trzecie, ponieważ w Wiedniu powszechność praw człowieka była silnie związana z niepodzielnością i współzależnością wszystkich praw człowieka, przewyższając w ten sposób sztuczną dychotomię między prawami obywatelskimi i politycznymi

z jednej strony a prawami gospodarczymi, społecznymi i kulturowymi, z drugiej strony.

I to jest właśnie przesłanie, które starałam się przekazać, zastanawiając się nad prawem do życia w dyplomacji Stolicy Apostolskiej: jeśli chcesz chronić życie, musisz nie tylko odrzucić aborcję i eutanazję, ale także wspierać rodzinę, zapewniając rodzicom warunki ekonomiczne i społeczne – a zwłaszcza warunki pracy – pozwalające im opiekować się dziećmi. Musisz także zapewnić chorym odpowiednią opiekę zdrowotną, zapewnić dzieciom edukację na wysokim poziomie, chronić je przed nowoczesnymi formami zniewolenia i tak dalej. Ale oczywiście nie można bronić praw osób wymagających szczególnego traktowania, jednocześnie odmawiając im podstawowego prawa do istnienia.

Niestety, często możemy zaobserwować coś w rodzaju radykalnego oddzielenia zaangażowania na rzecz życia od sprawiedliwości społecznej, a dzieje się tak nawet w świecie katolickim. W tym roku, na który przypadają trzy ważne rocznice, jako katolicy zaangażujemy się, aby przezwyciężyć ten sztuczny podział. Połączmy ręce z chrześcijanami wszystkich wyznań, z wiernymi innych religii i ze wszystkimi osobami dobrej woli, które są szczerze oddane ochronie ludzkiej godności w każdych okolicznościach. Stańmy się narzędziami naszego Pana, który przyszedł, abyśmy nie tylko mieli życie, ale „przeżywali je w obfitości” (J 10,10).

Bibliografia

- Dykasteria ds. Rozwoju Integralnego Człowieka (2017), *Notatka Stolicy Apostolskiej dotycząca zrównoważonego rozwoju do 2030 roku*, Libreria Editrice Vaticana, Watykan.
- Franciszek (2013), Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, http://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html 16.05.2020.
- Jan XXIII (1963), *Encyklika Pacem in terris*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_xxiii/encykliki/pacem_in_terriss_11041963.html 12.05.2020.
- Jan Paweł II (1995), *Encyklika Evangelium Vitae*, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031995_evangelium-vitae.html 16.05.2020.
- Jan Paweł II (1993), *Encyklika Veritatis splendor*, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_06081993_veritatis-splendor.html 16.05.2020.

- Jan Paweł II (2013), *Przemówienie do uczestników Zgromadzenia Parlamentarnego Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie*.
- Kongregacja Nauki Wiary (1967), *Instrukcja Donum vitae*, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19870222_respect-for-human-life_pl.html 16.05.2020.
- Kongregacja Nauki Wiary (2002), *Kompendium nauki społecznej Kościoła*, http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20060526_compendio-dott-soc_pl.html 03.02.2020.
- Ladaria L. F. (2018), *List do biskupów w sprawie nowej rewizji numeru 2267 Katechizmu Kościoła Katolickiego w sprawie kary śmierci*.
- Migliore C. (2006), *Interwencja Stolicy Apostolskiej na 76. posiedzeniu plenarnym Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych na temat praw człowieka i podstawowych wolności*.
- Papieska Rada Iustitia et Pax (2005), *Kompendium doktryny społecznej Kościoła*, http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20060526_compendio-dott-soc_pl.html 16.05.2020.
- Paweł VI (1967), *Encyklika Populorum progressio*, http://w2.vatican.va/content/paul-vi/en/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_26031967_populorum.html 16.05.2020.
- Sobór Watykański II (1965), *Konstytucja duszpasterska Gaudium et spes*, <http://ptm.rel.pl/czytelnia/dokumenty/dokumenty-soborowe/sobor-watykanski-ii/141-konstytucja-duszpasterska-o-kosciele-w-swiecie-wspolczesnym-gaudium-et-spes.html> 16.05.2020.
- Stolica Apostolska (1990), *Deklaracja złożona podczas ratyfikacji Konwencji o prawach dziecka*.
- Stolica Apostolska (2002), *Deklaracja złożona podczas ratyfikacji Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karanania*.
- Stolica Apostolska (1994), *Interwencja do programu działań Międzynarodowej Konferencji na temat Ludności i Rozwoju*.
- Stolica Apostolska (2017), *Notatka dotycząca programu zrównoważonego rozwoju do roku 2030*, Libreria Editrice Vaticana, Watykan.